

УДК 331.54:37

Лариса Покудіна

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Соціально-економічні потреби у модернізації вищої освіти у сфері фінансування, вступ у світову організацію торгівлі, інтенсивний розвиток міжнародних контактів і забезпечення конкурентоспроможності фахівців на ринку праці висунули низку нових завдань перед вищими навчальними закладами торговельно-економічної сфери. Відтак виникла необхідність виховання нової генерації фінансових працівників, які не лише володіли б спеціальними знаннями і практичними вміннями у своїй галузі на високому рівні, але й мали навички загальнокультурної компетенції всебічно розвиненої особистості. Забезпечити це можна шляхом модернізації навчально-виховного процесу в напрямі здійснення міждисциплінарних зв'язків і пошуку нових методик навчально-виховної діяльності.

На цьому шляху зустрічається чимало перепон, через які економічним наукам вкрай складно працювати на випередження, змінюватися самим і змінювати навколишній світ з урахуванням нових викликів сьогодення. Подолання кризи, в якій перебуває економічна наука, неможливе без зміни формату, збагачення методології досліджень, наповнення її інструментарієм міждисциплінарного характеру.

У пошуках шляхів формування готовності до професійної діяльності майбутніх економістів важливе значення має вивчення наукових праць знаних вітчизняних і зарубіжних дослідників. Особистісний розвиток і професійне становлення майбутніх фахівців вивчали В. Андрущенко, Г. Васянович, Л. Виготський, В. Кремень та ін.; формуванню готовності до професійної діяльності присвячено наукові праці В. Андреєва, О. Гомонюк, С. Капітанець, В. Сластьоніна та ін.; інноваційним аспектам професійної підготовки приділяли увагу О. Печерська, М. Стріха, Т. Третьякова та ін.; проблема міждисциплінарної інтеграції була предметом розгляду М. Антонова, М. Данилова, І. Огородникова, О. Шмідта, Г. Юркова та ін.

Значна кількість досліджень, присвячених проблемі якості знання в галузі фінансування, формуванню професійних компетенцій засобами міждисциплінарних зв'язків у студентів-фінансистів, свідчить про актуаль-

ність і значущість означеної проблеми у системі вищої освіти. Водночас ця проблема ще не знайшла достатнього вирішення, недостатня кількість напрацювань, які стосуються питань міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки фахівців фінансової сфери. Немає єдиної цілісної методики, яка втілює ідеї міждисциплінарності в навчальному процесі.

Метою статті є дослідження питання розкриття необхідності впровадження міждисциплінарного підходу для підвищення ефективності викладання фундаментальних і фахових дисциплін та розгляд механізму вдосконалення методики викладання, підвищення ефективності форм і методів навчання на основі міждисциплінарної інтеграції у процесі формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців фінансової сфери.

Міждисциплінарна інтеграція – це цілеспрямоване посилення міждисциплінарних зв'язків за умов збереження теоретичної та практичної цілісності навчальних дисциплін.

Міждисциплінарні зв'язки дозволяють усунути суперечність між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу, комплексного застосування в теоретичній і практичній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери. З позицій сучасних вимог до змісту освіти майбутній фахівець повинен володіти вміннями і професійною мобільністю, оперативно реагувати на зміни в практичній і науковій діяльності, які постійно виникають.

Методологічною основою міждисциплінарної інтеграції є інтегративний підхід у професійній освіті. Водночас міждисциплінарна інтеграція – це процес узгодження змісту навчальних дисциплін щодо відображення ними єдиних, безперервних і цілісних явищ професійної діяльності.

У рамках нашого дослідження ми називаємо міждисциплінарною інтеграцією процес взаємопроникнення змісту різних навчальних дисциплін і створення єдиного освітнього потенціалу шляхом використання інноваційних педагогічних методів, засобів і організаційних форм навчання.

Аналіз навчальних матеріалів дозволяє констатувати, що міждисциплінарні підходи втілюються по-різному:

- на рівні загальнодидактичних принципів;
- на рівні цілей і завдань навчання;
- на рівні змістовних зв'язків у межах однієї дисципліни;
- на рівні змістових зв'язків між спорідненими дисциплінами;
- на рівні обґрунтування та застосування педагогічного інструментарію.

Розглянемо можливі напрями міждисциплінарної інтеграції при підготовці фахівців фінансово-економічної сфери.

Найбільш прийнятним шляхом формування інтегрального типу пізнання можуть стати інтегровані курси. Методи їх розробки та побудови різні та залежать від визначення мети, ступеня включення інтегрованих дисциплін у загальне проблемне поле, характеру міждисциплінарних зв'язків (прямі, опосередковані) і, звісно, від авторської індивідуальності розробників.

Згідно з проаналізованими освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування, розробленими у різних ВНЗ України, до переліку обов'язкових компонентів спеціальності належать такі дисципліни, як іноземна й українська мови за професійним спрямуванням. Зміст і цілі вивчення цих дисциплін дозволяють створити модульний інтегрований курс, який сприятиме вивченню майбутніми фінансистами відповідної фахової міжнародної документації та провести порівняльний аналіз зарубіжного і вітчизняного ведення фінансової документації.

Дисципліни з вибіркового компонента, зокрема «Фінанси зарубіжних корпорацій», «Міжнародні фінансові організації», «Фінансовий аналіз», «Податкова політика» тощо, містять теми, які доцільно включити в цей інтегрований курс для всебічного розгляду окреслених питань. Таким чином, міждисциплінарні курси здатні активізувати пізнавальні інтереси студентів і забезпечити ефективну підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності на вітчизняному і міжнародних ринках.

Тісний зв'язок дисциплін із циклу загальної та професійної підготовки надає можливості для створення міждисциплінарних курсів, які сприятимуть реалізації творчого підходу і розкриттю професійного потенціалу майбутніх економістів, формуванню у них якостей управлінця. Так, на нашу думку, доцільним є створення міждисциплінарного курсу «Фінансові інформаційні технології», який включатиме такі дисципліни, як «Інформатика», «Математика для економістів», «Фінансова математика», «Актuarна математика», «Економіко-математичне моделювання діяльності фінансових установ», «Економіко-математичне моделювання у публічних фінансах», «Економіко-математичні методи аналізу діяльності корпорації».

Головне в організації міждисциплінарних курсів – це глибинний розгляд досліджуваних проблем, а для цього необхідна співпраця педагогічного колективу і студентства із залученням провідних практичних працівників відповідних галузей.

У реалізації міждисциплінарного підходу в підготовці майбутніх фахівців слід звернути увагу на інтегровані навчальні заняття: лекції, семінари, практичні роботи. Методики і технології їх проведення найрізноманітніші. Інтегровані заняття можна об'єднувати у змістові модулі.

До створення міждисциплінарного модуля існує ряд обов'язкових вимог:

- узгодженість у часі вивчення окремих навчальних дисциплін, за якої кожна з них спирається на попередню понятійну базу і створює основу успішного засвоєння понять на міждисциплінарній основі;
- наступність і безперервність у розвитку понять, що передбачає їх безперервний розвиток, наповнення новим змістом, збагачення новими зв'язками;
- єдність в інтерпретації загальнонаукових понять;
- здійснення єдиного підходу до організації навчального процесу в усіх компонентах модуля.

Побудова модуля передбачає чітке структурування матеріалу, динамічність викладу, актуальність отримуваних знань, можливості для застосування різноманітного дидактичного інструментарію, наприклад, інтегрованих лекцій, проектування тощо.

Впровадженню міждисциплінарного підходу сприяє також організація проектної роботи.

Розроблення проекту організовується в малих групах. Групи формуються за принципом добровільності. На початковому етапі студенти отримують завдання на проектування і виконують його поступово в міру набуття нових знань. Тематика проектів визначається з урахуванням практичних потреб і включенням завдань, які потребують міждисциплінарної інтеграції. По завершенню кожен проект обов'язково оцінюється.

Критерії оцінювання:

- оформлення роботи (відповідність стандартам оформлення текстових документів);
- зміст роботи (відповідність змісту одержаним завданням);
- актуальність роботи (застосування сучасних технологій);
- креативність роботи (пропозиція інноваційних рішень);
- представлення проекту (культура спілкування, мнемотехніка, майстерність вербального спілкування, кінетика, створення відповідної презентації).

Робота з ресурсами Інтернет, де більша частина інформації інтегрує різні галузі знань, дозволяє студентам, використовуючи активні методи пошуку інформації, формувати цілісну картину світу. Інтернет-технології ефективно впливають на формування нового змісту освіти, на організаційні форми і методи навчання, наприклад, сімейство сучасних пошукових систем (із новітніх – Google), які дозволяють підвищити ефективність роботи користувача з електронними архівами Інтернет. Це вирішальним чином змінює сформовані століттями форми і методи обміну

знаннями. Нині вже ні в кого не викликає сумніву, що застосування інформаційних комп'ютерних технологій дозволяє радикально провести інтеграцію на найзагальнішому рівні – рівні методів дослідження.

Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі для підготовки фахівців фінансово-економічної сфери не лише є бажаним, але й необхідним, оскільки специфіка діяльності фахівця передбачає роботу з основними комп'ютерними програмами, такими як «1С: Бухгалтерія», «1С: Підприємство», «Парус» тощо.

Інтегровані технології увійшли в навчальний процес у вигляді міждисциплінарних іспитів. Складання екзаменаційних питань для міждисциплінарного іспиту ускладнює завдання педагогічного колективу, оскільки зобов'язує організувати контроль інтегрованих знань, умінь і навичок студента, який повинен навчитися структурувати інваріантний аспект освіти й оперувати ним в освітньому процесі. Необхідно, з одного боку, виділити загальні форми теоретичного опису всіх професійних явищ незалежно від їх природи, а з іншого – створити комплекс навчальних дій, максимально наближаючи навчальну діяльність студентів-фінансистів до діяльності фахівця в реальних умовах професійної практики. Викладачі повинні сформулювати інтегровані екзаменаційні питання з урахуванням розгляду конкретної проблеми з точки зору різних наук, різних навчальних дисциплін.

Досвід, отриманий студентами при здачі міждисциплінарного іспиту, стане в нагоді при проходженні підсумкової Державної атестації.

Навчальна науково-дослідна робота студентів – обов'язковий компонент компетентнісного підходу в організації навчального процесу в економічному ВНЗ і приклад глибокої міждисциплінарної інтеграції.

Міждисциплінарність навчальної науково-дослідної діяльності полягає в тому, що вона:

- містить творчу частину, яку неможливо реалізувати без використання знань і умінь із різних дисциплін;
- спрямована на з'ясування істотних характеристик явищ і процесів, що в підсумку є важливими узагальненнями у формі принципів, закономірностей і законів;
- не містить алгоритмічних дії для досягнення успіху, вимагає застосування різноманітних способів досягнення мети;
- характеризується об'єктивною недостатністю інформації, невідомістю напряму пошуку.

Застосування в навчальному процесі інтегрованої курсової роботи досі не стало традиційною формою організації самостійної навчально-

дослідницької діяльності студента. Але саме міждисциплінарна курсова робота поєднує два взаємодоповнюючі напрями дослідження: різнобічне вивчення наукової літератури з цієї проблеми і власне експериментально-практичну роботу, яку містить міждисциплінарне дослідження.

Під час виконання міждисциплінарних курсових досліджень закріплюються, поглиблюються і формуються у систему навички самостійного підходу до вирішення професійних завдань, удосконалюються вміння, отримані на практичних заняттях і лабораторних роботах з усіх дисциплін. По суті, кожна курсова робота вже є інтегрованою формою навчання. Але можливості курсового дослідження в галузі міждисциплінарної інтеграції безмежні.

Таким чином, міждисциплінарна інтеграція – вимога часу. Суть змін у підготовці фахівців ХХІ століття, поряд з орієнтацією навчання на практику, вбачається у міждисциплінарній взаємодії. У процесі реалізації педагогічних умов під час вивчення фахових і фундаментальних дисциплін відбувається формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.

Уміння комплексно застосовувати знання, їх синтез, перенесення ідей і методів з однієї науки в іншу лежить в основі креативності як вимоги до будь-якої діяльності людини в сучасних умовах. Озброєння такими вміннями майбутнього фахівця фінансово-економічної сфери – актуальне соціальне завдання вищої школи, яке диктується тенденціями інтеграції в науці й освіті та вирішується за допомогою міждисциплінарних зв'язків.

Література:

1. *Жовта, Л. О.* Використання інноваційних технологій навчання – запорука підготовки творчих спеціалістів / *Л. О. Жовта* // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. — Випуск 5. — Київ – Вінниця : ДОВ Вінниця, 2004. — С. 242-247.
2. Междисциплинарный сетевой учебно-методический комплекс как средство повышения эффективности обучения в вузе : автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук : 13.00.08 / *Е. Г. Вишнякова*. — Волгоград, 2007. — 23 с.
3. Напрямки розвитку міждисциплінарної інтеграції в освітньому процесі ВНЗ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://bukvar.su/pedagogika/101991-Napravleniya-razvitiya-mezhdisciplinarnoiy-integracii-v-obrazovatel-nom-processe-VUZa.html>
4. *Сингаївська, А. М.* Зміст економічної освіти і технології навчання економічних дисциплін у підготовці фахівців економічного профілю у вищих навчальних закладах // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. — К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. — Спецвипуск. — С. 47-51.

5. Стрельников, В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання / В. Ю. Стрельников. — Полтава, 2002. — Книга 2. — 264 с.

References (transliterated and translated):

1. Zhovta, L. O. Vykorystannya innovatsiynykh tekhnolohiy navchannya – zaporuka pidhotovky tvorchykh spetsialistiv (Using innovative learning technologies is the key to training creative professionals) // Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems : Collection of scientific works. Issue 5. Kyiv-Vinnytsya, 2004, pp. 242-247. [in Ukrainian].
2. Vishniakova, E. H. Mezhdistsiplinarnyi setevoy uchebno-metodicheskiy kompleks kak sredstvo povysheniya effektivnosti obucheniya v vuze : avtoref. dis. na soisk. uch. step. kand. ped. nauk : (13.00.08) (Interdisciplinary network educational and methodical complex as a means of increasing the effectiveness of education in the university : Author's abstract of Ph. D. thesis in Pedagogy). Volgograd, 2007, 23 p. [in Russian].
3. Napryamky rozvytku mizhdystsyplinarnoi intehratsii v osvritnomu protsesi VNZ (Areas of interdisciplinary integration in the education process of higher educational establishments) / [Electronic resource]. — Available at : <http://bukvar.su/pedagogika/101991-Napravleniya-razvitiya-mezhdisciplinarnoiy-integracii-v-obrazovatel-nom-processe-VUZa.html> [in Ukrainian].
4. Synhayivska, A. M. Zmist ekonomichnoi osvity i tekhnolohii navchannya ekonomichnykh dystsyplin u pidhotovtsi fakhivtsiv ekonomichnoho profilyu u vyshchych navchalnykh zakladakh (The contents of economic education and economic subjects teaching technologies while training future economists in higher educational establishments) // New Technologies of Teaching : Scientific and methodical collection of works. Kyiv, 2004. Special issue, pp. 47-51. [in Ukrainian].
5. Strelnikov, V. Yu. Pedagogichni osnovy zabezpechennya osobystisnoho i profesiynoho rozvytku studentiv zasobamy innovatsiynykh tekhnolohiy navchannya (The pedagogical basics of students' individual and professional development using innovative educational technologies). Poltava, 2002. Book 2, 264 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.04.2017

Л. Покудіна

**Використання потенціалу міждисциплінарної інтеграції
у формуванні готовності до професійної діяльності
майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери**

У статті розглядається необхідність впровадження міждисциплінарного підходу в систему підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери. Запропоновано механізм удосконалення методики викладання, підвищення ефективності форм і методів навчання засобами міждисциплінарних зв'язків. Показано, що у сучасних умовах вивчення окремих дисциплін має бути насичене прийомами міждисциплінарного викладу навчального матеріалу, який сприятиме форму-

ванню міждисциплінарного мислення. Розглянуто дидактичний потенціал міждисциплінарної інтеграції у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх економістів. Встановлено, що цілеспрямоване використання міждисциплінарних зв'язків із різних спеціальних дисциплінах у процесі викладання фінансових дисциплін є засобом, який об'єднує предметні знання, вміння і навички, одержані з інших видів навчальної діяльності, розширює інформаційні межі досліджуваного предмета і розвиває професійні навички.

Ключові слова: міждисциплінарність, міждисциплінарний підхід, міждисциплінарна інтеграція, інтегративний підхід у професійній освіті, професійна компетентність, інтерактивні технології навчання.

L. Pokudina

**Using the Potential of Interdisciplinary Integration
in Preparing Future Financiers for Professional Activities**

The article discusses the necessity of implementing the interdisciplinary approach in the training of future specialists of financial-economic sphere. The mechanism for improving teaching methods, the efficiency of forms and methods of education by means of interdisciplinary links is proposed. It is shown that under modern conditions the study of separate subjects must be saturated with interdisciplinary methods of presentation of educational material which will facilitate the formation of interdisciplinary thinking. The didactic potential of interdisciplinary integration in the formation of readiness for professional activity of future economists is considered. It is established that the use of interdisciplinary connections of various special disciplines in the process of teaching financial subjects is a tool that integrates subject knowledge, abilities and skills gained from other learning activities, expands the information boundaries of the study subject and develops professional skills.

Key words: interdisciplinarity, interdisciplinary approach, interdisciplinary integration, integrative approach to professional education, professional competence, interactive learning technologies.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Г. П. Васянович